

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»**

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 7(13) 2023

Київ – 2023

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization

"Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 7(13) 2023

Kiev – 2023

«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2023. № 7(13) 2023. С. 1049

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 01.08.2023, № 4/8-23)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології (спеціальність - 035 філологія).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, громадської наукової організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання» та громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а, також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна).

Редакційна колегія:

- ✚ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✚ Вакулук Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✚ Волошенко Марина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету "Одеська Політехніка" (Одеса, Україна)
- ✚ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✚ Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✚ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✚ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✚ Кошетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✚ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Литвинська Світлана Віталіївна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету, (Київ, Україна)
- ✚ Матійчин Ірина Мстиславівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування Навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)
- ✚ Матіяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Мацько Віталій Петрович - доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Хмельницький, Україна)

- ✚ Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- ✚ Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- ✚ Міщенко Ірина Іванівна - кандидат мистецтвознавства, доцент, Заслужений працівник культури України, член Національної спілки художників України, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, Україна)
- ✚ Николаєв Микола Ілліч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методикі її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- ✚ Осова Ольга Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Харків, Україна)
- ✚ Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- ✚ Потенко Людмила Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, директор Черкаського інформаційно-учбового тренінгового центру Національного університету «Одеська юридична академія», доцент кафедри іноземних мов НУ «ОЮА», членкиня Центру українсько-європейського наукового співробітництва (Одеса, Україна)
- ✚ Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- ✚ Прокопович Лада Валеріївна - доктор філософських наук, професор кафедри культурології та філософії культури Національного університету «Одеська політехніка» (Одеса, Україна)
- ✚ Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Харків, Україна)
- ✚ Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Одеса, Україна)
- ✚ Сидоренко Сергій Іванович - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Січкаренко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- ✚ Скляр Ірина Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський Державний педагогічний університет, постдокторант (м. Дніпро, Україна)
- ✚ Степанова Наталія Михайлівна - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти, заступник з науки директора ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)
- ✚ Стратулат Наталія Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри правничої лінгвістики Національної академії внутрішніх справ, (Київ, Україна)
- ✚ Супрун Володимир Миколайович – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- ✚ Тележкіна Олеся Олександрівна - доктор філологічних наук (спеціальність "Українська мова"), доцент, професор кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, (Харків, Україна)
- ✚ Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- ✚ Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- ✚ Федотова Оксана Олегівна - доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету (Київ, Україна)
- ✚ Чикарькова Марія Юріївна - доктор філософських наук (спец. "філософія культури"), професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
- ✚ Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- ✚ Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- ✚ Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- ✚ Щербак Олена Володимирівна - кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна)
- ✚ Янкович Олександра Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, Україна)
- ✚ Ярослав Сирник - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «ФІЛОЛОГІЯ»

- Haieva P.O.** 18
*STRUCTURAL-SEMANTIC AND COMMUNICATIVE-PRAGMATIC
CHARACTERISTICS OF EXPRESSIONS OF ADMIRATION IN
MODERN ENGLISH*
- Nagachevska O.O., Kushka B.G.** 30
*INTERCULTURAL COMMUNICATION AND INTERCULTURAL
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF UNDERGRADUATES
LEARNING BUSINESS ENGLISH*
- Андрощук О.О., Скрипник А.В.** 43
*МЕТАФОРИЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ UKRAINE У ФРАНЦУЗЬКОМУ
МЕДІА-ДИСКУРСІ*
- Білоус Б.П., Прокопів Л.М., Бойчук А.П.** 58
*ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ
АНАЛІЗУ ФОНОСЕМАНТИЧНИХ ЯВИЩ В АНГЛІЙСЬКІЙ
ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ*
- Боднар О.І., Баб'як Ж.В., Плавуцька І.Р.** 69
*ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВИВЧЕННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ*
- Ботвин Т.М., Пилипець О.В., Григошкіна Я.В.** 85
*ЛІНГВІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ В ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ*
- Возняк І.З.** 102
*ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ ІТАЛІЙСЬКИХ ЕКЗОТИЗМІВ У
ПЕРЕКЛАДІ*
- Герасименко Ю.А., Дерді Е.Т., Погонєць В.В.** 116
*ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА В ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ*

- Дем'яненко Н.Б.** 125
ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ GŁOWA (ГОЛОВА) У ПОЛЬСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ
- Дерді Е.Т., Зикань Х.І., Поливач М.А., Костенко В.Г.** 140
ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬО-КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР: РОЛЬ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФІЛОЛОГІВ
- Зеленська О.П.** 154
ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ (НА ПРИКЛАДІ КРИМІНАЛЬНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В США)
- Івко О.С., Дьячок Н.В.** 170
ДІЄСЛІВНІ КОМПРЕСИВИ В МОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
- Казимір І.С.** 184
МЕТАФТОНІМІЧНИЙ КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ БЛЕНД "GUARDIAN'S COVID GENERATION" НА МАТЕРІАЛІ КАТЕГОРІЇ КОНТЕКСТУАЛЬНОЇ СИНОНІМІЇ
- Князян М.О., Панченко І.В., Войтенко Л.І.** 197
ВІДОБРАЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СВІТОРОЗУМІННЯ ДІТЕЙ У ТВОРАХ АНТУАНА ДЕ СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ ТА ДЖАННІ РОДАРІ
- Красівський О.М.** 207
ЕВОЛЮЦІЯ ТЕРМІНА МАСМЕДІЙНОЇ СФЕРИ: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС
- Ланчуковська Н.В., Шальов А.С., Приходько І.М.** 217
МОВНІ АКЦЕНТИ ЯК ІНДИКАТОРИ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ В РЕГІОНАЛЬНИХ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
- Лисак В.М., Попадинець М.В.** 227
ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ СИМВОЛИ УКРАЇНСЬКОЇ ЧАРІВНОЇ КАЗКИ

Онуфрієнко Г.С. <i>МАРКЕРИ МАНІФЕСТАЦІЇ ПАТОГЕННОСТІ ТЕКСТУ В СУЧАСНОМУ ПРОФЕСІЙНО-ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ</i>	240
Рябова К.О. <i>РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ</i>	255
Семенишин О.І. <i>МОВНІ УНІВЕРСАЛІЇ ВПЛИВУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ</i>	265
Сосницький І.О. <i>ДІАЛОГ ЯК МІЖОСОБИСТІСНИЙ ЗВ'ЯЗОК</i>	276
Тичініна А.Р., Наместюк С.В. <i>ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ: АСПЕКТИ ПОЕТИКИ І МЕТОДИКИ</i>	287
Філіппович Т.М. <i>ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОBOB'ЯЗКОВОЇ ОСВІТИ ІСПАНІЇ</i>	300
Шестакова С.О., Фенцик О.М., Недашківська Т.Є. <i>АНАЛІЗ ЖАНРОВИХ ОСОБЛИВЛИВОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ</i>	315

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Honchar K.L., Trotsiuk A.M. <i>SOME FEATURES OF THE VIDEO-BASED ENGLISH LESSON PLAN ON THE TOPIC "THE CELL STRUCTURE"</i>	328
Ren Wei <i>FACTORS FOR ACTIVATING THE ARTISTIC POTENTIAL OF AN INSTRUMENTAL MUSICIAN</i>	343
Антонов О.В. <i>РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ</i>	356

- Бабенко І.В.** 372
*ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ*
- Баглаєнко Н.Б., Козир Н.І., Присухіна В.М.** 384
*ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ КОМПЕТЕНТ-
НОСТЕЙ УЧНІВ ЧЕРЕЗ МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ*
- Бондаренко В.В.** 404
*ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ВИМОГА
ЧАСУ*
- Борзенко О.П.** 413
*ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В КРАЇНАХ ЄВРОСОЮЗУ
ДИСТАНЦІЙНОЮ ТЕХНОЛОГІЄЮ НАВЧАННЯ ЯК
ОРГАНІЧНОЮ ЧАСТИНОЮ СУЧАСНОГО СВІТУ*
- Вербовський І.А., Кіт Н.В., Спольська О.В.** 428
*МЕХАНІЗМИ ТА ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ*
- Волошин В.Д.** 440
*ТАКТИЧНА МЕДИЦИНА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ
ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ*
- Ганчева К.М., Бабаджанян В.В., Семаль Н.В., Курій О.В.,
Мироненко С.Г.** 449
*ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕ-
ТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ*
- Герлянд Т.М.** 460
*РОЗРОБЛЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКООРІЄНТОВАНИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ:
РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ*

- Довбня С.О., Шулигіна Р.А.** 475
*ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ
ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ (на матеріалі дисципліни «Практикум з ігрової
діяльності дітей дошкільного віку»)*
- Дороніна Т.О., Побоча Т.Д.** 487
*ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС
ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЗВО*
- Драч О.І., Миронова І.М.** 499
*НАВЧАННЯ ІНШОМОВНІЙ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИЙ
ЛЕКСИЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ*
- Дубовик С.Г., Лисенко К.Ю.** 515
*ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ ВИВЧЕННЯ
РОЗДІЛУ «БУДОВА СЛОВА» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ*
- Івасів Н.С., Оленюк О.В., Рубель Н.В.** 527
*ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У
ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА*
- Коваль Л.О., Петрик Л.В., Пахомова Т.О.** 541
*ПОДОЛАННЯ ЕФЕКТУ ПЛАТО У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ
МОВ СТУДЕНТАМИ ЗВО*
- Козубовська І.В., Булеза Б.Я., Палкуш В.П.** 556
*ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ
ГРУПИ РИЗИКУ США В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ*
- Корольова Н.Л., Стрелок Н.В., Янишин О.К.** 572
*МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСНОВА ВИВЧЕННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ У ФІЛОЛОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ*
- Кохановська О.В.** 582
*ПІДГОТОВКА ДИРЕКТОРІВ ШКІЛ ДО УПРАВЛІННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В
УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ:
ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС*

- Кравчук Н.П., Рябошапка О.В.** 594
*РОЗВИТОК «SOFT SKILLS» МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА*
- Лалак Н.В., Фенчак Л.М.** 609
*ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»*
- Луценко В.І.** 619
*ЗМІСТ І ФОРМИ НАВЧАННЯ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ЗВО*
- Мельникова О.М., Кривда В.С.** 631
*ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В УМОВАХ ФОРМАЛЬНОЇ
ОСВІТИ*
- Мірошніченко В.І.** 643
*ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЗВ'ЯЗКУ У
КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ*
- Моляка І.В.** 654
*ЛІНГВІСТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛО-
МОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ*
- Набока О.М.** 668
*ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ACADEMIC ENGLISH» ДЛЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН*
- Овсієнко Л.М.** 679
*МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТАРШОКЛАСНИКІВ*

- Підлипняк І.Ю.** 695
*ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В УМОВАХ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ*
- Плавуцька І.Р., Мартиць Ю.М.** 711
*ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МЕДИКО-ТЕХНІЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ОКРЕМИХ
ДИСЦИПЛІН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ*
- Повідайчик О.С., Козубовський М.Р.** 729
*ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ГРУПИ
РИЗИКУ В ЗАМІСЬКИХ ТАБОРАХ США*
- Прошкін В.В., Лимаренко О.А.** 744
*СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО
ТА ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛІВ*
- Пуляк О.В., Мироненко Н.В., Абрамова О.В.** 755
*ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ І ВИКЛАДАЧОК ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ІТ-
ПРОЄКТАМИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*
- Ройко Л.Л.** 765
*ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ
ПРИ ВИВЧЕННІ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
«МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА ДЛЯ ЕКОНОМІСТІВ»*
- Румянцева О.А., Вейландє Л.В.-В.** 780
*ВПРОВАДЖЕННЯ ESP-ТРЕНІНГУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК В МАГІСТРАТУРІ*
- Рябошапка О.В., Кравчук Н.П.** 795
*ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА
ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ*

Се Юйдін, Маркович М.Й., Слободна Н.Б. 807
*СУЧАСНА МИСТЕЦЬКА ПІДГОТОВКА У ЗАКЛАДАХ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД*

Стрижаков А.О. 820
*КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ*

Толочко С.В., Годунова А.В. 832
*ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОРДОННИХ
ПРАКТИК ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В
ОСВІТІ Й НАУЦІ*

Тюльпа Т.М. 849
*ТОЛЕРАНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА*

Фонарюк О.В. 859
*МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ У
ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ*

Чеботарьова Г.М., Манічева Н.В. 871
*ОГЛЯД МЕТОДИК ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У
ВИЩИХ УЧБОВИХ ЗАКЛАДАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ*

Чепелик О.В. 883
*ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ
СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«АКАДЕМІЧНА СКУЛЬПТУРА»*

Шапран О.І., Шапран Ю.П. 891
*ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ
ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ*

СЕРІЯ «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»

Бровко Б.А., Мозуленко Д.І. 906
*ЗАСНУВАННЯ ОХОЧЕКОМОННОГО ПОЛКУ
І.Ф. НОВИЦЬКОГО*

- Гуменюк О.В.** 920
ІДЕОЛОГІЯ ТА ПРИВАТНІСТЬ СІМ'Ї В УРСР
- Клименко М.Б.** 934
*ОСВІТНІ СТУДІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ
НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ ПРОФЕСОРА ТОМАША
РИЛЬСЬКОГО (1838-1924)*
- Лопачька Н.М.** 946
*ІДЕЯ МИРУ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ІСТОРИЧНА ГЕНЕЗА
РОЗВИТКУ*
- Мельничук О.А., Долинна А.С.** 959
*ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПІДГОТОВКИ
ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У СЕРЕДИНІ 1950-х – ПЕРШІЙ
ПОЛОВИНІ 1960-х рр. В УКРАЇНІ*
- Мисько С.Ю.** 968
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ФАЛЕРИСТИКИ В ЕМІГРАЦІЇ
- Набока С.В.** 980
*ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ
СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ КРАЇН НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.*
- Офіцинський Р.А., Ісак Ю.І., Сліпецький О.С.** 998
*СУЧАСНА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА У СВІТЛІ
РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ*

СЕРІЯ «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО»

- Греськова В.В., Халайцян В.П., Піддубна О.М., Шматлай У.А.,
Дзигаленко Л.М.** 1012
*ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН ЯК ПРОБЛЕМА МИСТЕЦТВО-
ЗНАВСТВА*
- Прокопович Л.В.** 1024
*ОПИСАННЯ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ ЧЕРЕЗ МЕТАФОРИ
ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ ТА ІСТОРІЇ НАУКИ*

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

ВІСНИК НАУКИ ТА
ОСВІТИ
ISSN 2786-6165 (ONLINE) №7(13) 2023

СЕРІЯ «СОЦІОЛОГІЯ»

Tkachenko N.D.

1035

**PROVOCATION AS SOCIOLINGUISTIC AND PSYCHOLINGUISTIC
PHENOMENON**

Bulletin of Science and
Education

УДК 373.3.31

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7\(13\)-515-526](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-515-526)

Дубовик Світлана Григоріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти Факультету педагогічної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, <https://orcid.org/0000-0002-8564-0693>

Лисенко Катерина Юріївна студентка Факультету педагогічної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, <https://orcid.org/0009-0003-6991-3182>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «БУДОВА СЛОВА» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті акцентовано увагу на актуальності проблеми забезпечення організаційних умов опрацювання розділу «Будова слова» в початкових класах у педагогічній теорії і практиці; важливості вивчення молодшими школярами морфемної будови слова. Обґрунтована необхідність підготовки вчителя до роботи над опрацюванням цього розділу як важливий складник процесу забезпечення ефективного навчання учнів початкової школи. Розкрито сутність і зміст ключових понять морфеміки: закінчення, основа слова, корінь, префікс, суфікс. Розглянуто лінгводидактичний аспект означеної проблеми, описано організаційно-методичні основи вивчення розділу «Будова слова» у практиці початкового навчання української мови. Визначено основні завдання та етапи засвоєння морфемної будови слова в початкових класах. Описано основні принципи навчання молодших школярів будови слова і словотвору. Акцентовано увагу на пропедевтичній словотворчій роботі в 1 – 2 класах. Подано методику вивчення учнями понять із галузі морфеміки і словотвору в 3 – 4 класах. Розкрито основні напрями роботи вчителя щодо поглиблення знань молодших школярів про морфемну будову слова та словотворення під час вивчення частин мови. Розглянуто роботу над значущими частинами слова в аспекті розвитку мовлення учнів початкової школи. Зазначено педагогічні умови ефективного засвоєння учнями розділу «Будова слова» як підґрунтя для подальшого навчання морфеміки і словотвору в середній і старшій школі. Розроблено типологію граматичних вправ і завдань, спрямованих на формування в молодших школярів основних

понять морфеміки. Зазначено методичні рекомендації для вчителів початкової школи з питань організації вивчення розділу «Будова слова» і формування граматичних умінь і навичок учнів на уроках української мови.

Ключові слова: граматика, морфеміка, словотвір, морфеми, будова слова, організаційно-методичні основи, граматичні вміння і навички, типологія вправ і завдань із морфеміки і словотвору, методичні рекомендації.

Dubovyk Svitlana Hryhoriivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Primary Education, Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv University, <https://orcid.org/0000-0002-8564-0693>

Lysenko Kateryna Yuryivna Student of the Faculty of Pedagogical Education, Kyiv University named after Boris Grinchenko, <https://orcid.org/0009-0003-6991-3182>

PROVIDING ORGANIZATIONAL CONDITIONS FOR STUDYING THE SECTION "THE STRUCTURE OF WORDS" IN PRIMARY SCHOOL

Abstract. The article focuses on the relevance of the problem of ensuring organizational conditions for studying a section "the structure of words" in primary school in pedagogical theory and practice; the importance of studying the morpheme structure of a word by younger schoolchildren. There is a well-founded necessity to prepare the teacher to work with this section as an important component of the process of ensuring the effective education of primary school pupils. The essence and meaning of the key concepts of morphemics are revealed: ending, base word, root, prefix and suffix.

The linguistic and didactic aspect of the mentioned above problem is considered. The organizational and methodological foundations of the study of the section "the structure of words" in the practice of primary teaching of the Ukrainian language are described. The main tasks and stages of assimilation of the morpheme structure of the word in primary grades are defined. The main principles of teaching junior schoolchildren the structure of words and word formations are described. Emphasis is placed on propaedeutic word-building work in the classes of the first and second years

of studying. The method of students' study of concepts from the field of morphemics and word formation in 3rd - 4th grades is also presented.

The main directions of the teacher's work in deepening the knowledge of junior schoolchildren about the morpheme structure of words and word formation during the study as parts of the language are revealed. The work on the significant parts of the word in the aspect of speech development of primary school pupils is considered. Pedagogical conditions for effective assimilation of the section "the word structure" by students as a basis for further learning of morphemics and word formation in middle and high school are indicated. A typology of grammatical exercises and tasks aimed at forming the basic concepts of morphemics in junior schoolchildren has also been developed. Methodological recommendations for primary school teachers concerning organizing the study of the section "the structure of words" and forming students' grammatical abilities and skills in Ukrainian language lessons are indicated.

Keywords: grammar, morphemics, word formation, morphemes, word structure, organizational and methodological foundations, grammatical skills and abilities, typology of exercises and tasks in morphemics and word formation, methodical recommendations

Постановка проблеми. Проблема забезпечення організаційних умов опрацювання розділу «Будова слова» в початкових класах є актуальною як у педагогічній теорії, так і у практиці. Розглянемо деякі ключові аспекти, які підкреслюють актуальність означеної проблеми. Вивчення будови слова є важливим етапом у розвитку мовлення учнів і формуванні їхньої мовної компетенції. Розуміння будови слова допомагає молодшим школярам аналізувати та розуміти значення слів, правильно вживати слова в мовленні, розвивати й удосконалювати вміння і навички читання та письма.

Зазначимо, що засвоєння будови слова сприяє розширенню словникового запасу учнів початкової школи. Вони навчаються розбирати слова за будовою і визначати частини слова – закінчення, основу, корінь, префікс, суфікс; утворювати нові слова, використовуючи морфеми – префікси і суфікси. Це допомагає їм ефективно використовувати мову як засіб спілкування під час комунікації. Оволодіння знаннями про будову слова сприяє розвитку мовної свідомості учнів. Діти навчаються розпізнавати й аналізувати різні мовні одиниці, розуміти їх взаємоз'язок і використовувати ці знання для вдосконалення вмінь і навичок мовної взаємодії.

Вивчення будови слова є важливим компонентом навчання граматики української мови. Учні навчаються розуміти граматичні правила, пов'язані з утворенням та похідністю слів, уживати правильні граматичні форми слів і розпізнавати мовні явища. Розділ "Будова слова" є вступом до розгляду більш складних аспектів мови, а саме: морфологія та синтаксис. Засвоєння будови слова надає учням базові знання, уміння і навички, які є важливими для подальшого вивчення мови і розуміння її структури в середній і старшій ланках школи.

Таким чином, проблема забезпечення організаційних умов опрацювання розділу "Будова слова" в початкових класах є актуальною, вона вимагає належної уваги у педагогічній теорії та практиці для забезпечення якісної мовної освіти учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення будови слова досліджувалась науковцями М. Вашуленком, Т. Біленькою, Т. Горбунцовою, С. Дорошенком, В. Горпиничем, П. Тофанчуком, К. Пономарьовою та іншими. Провідні лінгводидакти підкреслювали, що розвиток мовлення полягає в усвідомленні учнями значень кожного слова, а цьому сприяє засвоєння основних понять морфеміки і словотвору (В. Добромислов, М. Баранов, М. Львов, Н. Воскресенська, Т. Потоцька, О. Мельничайко). Постійний інтерес науковців, методистів і вчителів-практиків до актуальних питань вивчення розділу «Будова слова», а також розвивальних можливостей уроків опрацювання значущих частин слова в початкових класах свідчить про важливість дослідження проблеми в теоретичному і практичному аспектах.

Серед наукових праць, у яких розглядається окреслена проблема, зазначимо науково-методичні розвідки М. Вашуленка «Методика навчання української мови в початковій школі» [3], А. Зимульдінової і М. Проць «Методика викладання української мови в початкових класах (методика фонетики, граматики, правопису)» [7], О. Савченко «Сучасний урок в початкових класах» і «Дидактика початкової школи» [8; 9], у яких схарактеризовано особливості роботи над розділом «Будова слова» в початковій школі.

Автори зазначених наукових досліджень рекомендують алгоритм роботи над вивченням морфемної будови та словотвірним аналізом слів. Отже, ми, спираючись на досвід провідних учених і методистів, а також із огляду на зміни, що відбулися в початковій ланці освіти, (наприклад, запровадження концепції НУШ, оновлення програмних вимог, створення нових інтегрованих підручників з української мови для початкової школи), окреслили нові підходи до роботи над

опрацюванням розділу «Будова слова» у 1 – 4 класах із урахуванням чинних вимог до організації освітнього процесу на уроках української мови в початковій школі.

Мета статті. Головною метою цієї статті є теоретичне узагальнення і практичне розроблення ефективного організаційно-методичного супроводу роботи вчителя з вивчення розділу «Будова слова» на уроках української мови в початкових класах.

Виклад основного матеріалу. Вивчення розділу «Будова слова» має важливе значення в лінгвістичному і мовленнєвому розвитку дітей. Ознайомлення молодших школярів із морфемною будовою слова розкриває широкі можливості для постійного розширення й уточнення словникового запасу учнів, оволодіння ними одним зі способів розкриття лексичного значення слова. Адже під час спілкування і школярі, і дорослі часто намагаються пояснити значення слова шляхом добору спільнокореневих слів, від яких утворене подане (наприклад, *Сонцестояння – момент у часі, коли Сонце досягає найбільшої висоти на небі, сонцезахисний – вживається для опису чогось, що захищає від прямих сонячних променів*).

Відомий український учений і методист М. Вашуленко наголошує, що початковий курс української мови має пізнавально-практичний характер. «Саме цим зумовлено існування двох органічно пов'язаних між собою напрямів у його вивченні. Якщо пізнавальний напрям роботи передбачає засвоєння дітьми основ лінгвістичної науки, необхідних для розуміння ними різних мовних явищ, то практичний напрям має на меті формування в учнів правописних і мовленнєвих умінь і навичок, створення передумов для усвідомлення школярами комунікативної функції мови» [3, с. 235].

Важливе місце в сучасних програмах з української мови для 1 – 4 класів відводиться саме засвоєнню молодшими школярами морфеміки (морфемної будови слова) та словотвору (окремих елементів). *Морфеміка* – розділ мовознавства, який вивчає найменші значущі частини слова. Морфема функціонує у слові, тому, на відміну від слова, вона не має самостійного лексичного значення, граматичної оформленості, синтаксичної самостійності; вільно, незалежно від інших частин не вживається. Лише поєднання морфем і розміщення їх у певній послідовності є засобом називання того чи іншого поняття, засобом вираження певного лексичного і граматичного значення.

Словотвір – розділ мовознавства, який вивчає слово з погляду творення його. Це найважливіший і найактивніший процес збагачення

словникового складу мови на основі внутрішніх ресурсів її, оскільки від одного слова за допомогою різних словотворчих засобів, на основі різних способів словотвору можна утворити значну кількість слів, кожне з яких також може бути основою для творення нових.

Практичне вивчення цього навчального матеріалу необхідне для збагачення учнів знаннями про мову як систему, для осмислення ними закономірностей правопису, а також розвитку мислення і мовлення школярів. Засвоєння теми «Будова слова» й елементів словотвору впливає на виховання пізнавального інтересу до уроків української мови, на розвиток лінгвістичних здібностей учнів початкової школи.

Конкретизуємо основні завдання вивчення розділу «Будова слова» на уроках української мови в початкових класах.

1. Оволодіння одним із важливих засобів розкриття лексичного значення слова.

2. Засвоєння на практичному рівні елементарних знань про морфемні способи словотворення (без уживання термінів) як джерела поповнення української мови новими словами.

3. Ознайомлення з основами словотворення як джерелом збагачення знань молодших школярів про навколишній світ.

4. Розуміння значення слів. Вивчення будови слова допомагає учням розбирати слова на складові частини, виконуючи розбір слова за будовою. Це дозволяє їм розуміти значення слова шляхом аналізу його складових частин.

5. Формування орфографічних умінь і навичок молодших школярів. Учні навчаються правильно писати слова, ураховуючи їх будову та правила орфографії.

6. Розвиток навичок читання та письма. Вивчення будови слова сприяє розвитку навичок читання та письма. Учні навчаються розбирати незнайомі слова на складові частини, а це полегшує їхнє читання та розуміння.

Розглянемо лінгводидактичні аспекти вивчення розділу «Будова слова» на уроках української мови в початкових класах. Зазначимо, що засвоєння цього розділу має здійснюватися системно, логічно і послідовно. Насамперед ідеться про логічну послідовність у вивченні навчального матеріалу про будову слова, яка зумовлена конкретною освітньою метою й особливостями реалізації її цілей. Учителеві початкової школи у системі вивчення морфемної будови слова методично доцільно планувати три етапи роботи (підготовчий, основний, заключний), кожен із яких має свої особливості і відрізняється змістом, завданнями, методами і прийомами, дидактичним матеріалом.

Важливим аспектом опрацювання цього розділу в період навчання грамоти (1 клас) є підготовка міцної бази для повноцінного засвоєння учнями будови слова в 2 – 4 класах, формування в них на практичній основі елементарних словотвірних уявлень, систематичне збагачення словника молодших школярів похідними словами. Мета пропедевтичного застосування елементів морфеміки й словотвору на уроках читання й письма в 1 класі полягає в тому, щоб привернути увагу дітей до споріднених слів, їх значущих частин задовго до теоретичного опрацювання цього навчального матеріалу в наступних класах початкової школи. Зміст підготовчої роботи охоплює формування в учнів на практиці уявлення про споріднені слова, ознайомлення їх із семантикою поширених у дитячому мовленні префіксів і суфіксів, найпростішими випадками морфологічного способу творення слів, вироблення в учнів умінь і навичок правильно вживати споріднені слова в мовленнєвій діяльності.

На наступних етапах вивчення розділу «Будова слова» в учнів формується поняття про морфеми як значущі частини слова. Розкриємо сутність і зміст основних понять морфеміки. *Закінчення* – змінна значуща частина слова, яка слугує для зв'язку слів у реченні. Закінчення вказує на граматичні ознаки слова (наприклад, число, рід, відмінок іменників). *Основа слова* – частина слова без закінчення, яка виражає лексичне значення слова, тому є спільною для всіх форм слова. *Корінь* – головна значуща частина слова, яка є спільною частиною споріднених слів. До кореня можуть додаватися префікси, суфікси або закінчення для утворення нових слів або зміни значення слова. *Префікс* – значуща частина слова, яка змінює його значення або граматичні ознаки, стоїть перед коренем. *Суфікс* – значуща частина слова, яка змінює його значення або граматичні ознаки, стоїть після кореня.

Зазначимо, що ці поняття допомагають зрозуміти структуру слова і його складники. Знання про морфеми дозволяє вивчати словотворення. Уміння виділяти в слові його складові частини (закінчення й основу, корінь, префікси і суфікси) є головною передумовою для успішного вивчення частин мови та їх граматичних форм, зв'язків між словами, стилістичних функцій морфологічних засобів.

Ми поділяємо думку науковців про те, що в початковому курсі української мови морфеміку (розділ «Будова слова») доцільно вивчати разом із елементами словотвору. Також доцільним є і поєднання морфемного і словотворчого розборів слова. Така єдність є важливою, оскільки морфемний аналіз має цінність лише тоді, коли будова слова визначається під час установлення його смислових і формальних

зв'язків із іншими словами. Саме такий підхід сприятиме запобіганню формальному (механічному) поділу слова на морфеми, формує в молодших школярів уміння визначати роль кожної складової частини слова.

Зауважимо, що знання із морфеміки і словотвору, засвоєні учнями на уроках української мови під час вивчення розділу «Будова слова», закріплюються і поглиблюються у процесі опрацювання частин мови. Молодші школярі усвідомлюють особливості творення слів, які належать до різних лексико-граматичних класів (частин мови). Ознайомлюючись із різними словотворчими засобами кожної з основних частин мови (наприклад, іменника, прикметника, дієслова, прислівника), учні осмислюють системність словотворення, взаємозв'язок між морфемною будовою слова і способом його творення, лексичним значенням слова і граматичними особливостями похідних слів [3, С. 255].

Зазначимо, що на особливу увагу заслуговує цілеспрямована робота вчителя початкової школи над значущими частинами слова у контексті розвитку мовлення молодших школярів, яка передбачає два основні напрями, а саме: запобігання появі помилково утворених слів; збагачення словникового запасу похідними словами. Насамперед ідеться не стільки про кількісне поповнення лексичного запасу, скільки про усвідомлення учнями значення кожного слова і засвоєння ним особливостей уживання лексичних засобів. Надзвичайно важливо, щоб учитель початкової школи навчав молодших школярів свідомо добирати доречне, потрібне для певної мовленнєвої ситуації, слово, ураховуючи його смислові і стилістичні особливості.

На нашу думку, така робота передбачає практичне ознайомлення учнів із нормами словотворення, смисловими, емоційно-експресивними, художньо-зображувальними можливостями похідних слів. Таким чином, завдання вчителя – практично формувати в учнів поняття про похідне слово як номінативну і комунікативну одиницю. Це можливо зробити під час «організації спостереження за спільнокореновими словами як членами словотвірного гнізда, за системними зв'язками похідних слів, за похідними словами як еквівалентами словосполучень, речень» [3, С. 258].

Розглянемо основні питання щодо підготовки вчителя до уроків із вивчення розділу «Будова слова» в початковій школі. Отже, педагог має приділяти особливу увагу таким аспектам роботи, а саме:

1. Досконале володіння навчальним матеріалом. Учителеві слід ознайомитися з основними поняттями та правилами, зв'язаними з будовою слова. Насамперед ідеться про знання визначень основних понять морфеміки і словотвору (закінчення, основа слова, корінь,

префікс, суфікс). Педагогові важливо мати чітке розуміння сутності цих понять і їхніх істотних ознак, щоб методично правильно пояснювати їх учням.

2. Пошук додаткових ресурсів. необхідно знайти додаткові ресурси, а саме: підручники, посібники, веб-ресурси, завдання і вправи, які доцільно застосовувати на уроках вивчення будови слова. Це допоможе розширити набір навчальних матеріалів і забезпечити різноманітність підходів у навчанні морфеміки і словотвору.

3. Планування уроків української мови. Учителеві слід ретельно планувати свої уроки з урахуванням послідовності мовних тем про будову слова, які потрібно вивчати. Варто запланувати застосування доцільних методів і прийомів, форм і засобів навчання, систему інтерактивних вправ і творчих завдань, щоб зробити уроки цікавими та зрозумілими для учнів.

4. Розроблення диференційованого підходу. Педагогові важливо враховувати різні потреби та рівні навчальних здібностей учнів під час підготовки і проведення уроків вивчення будови слова. Варто розглядати можливості диференційованого навчання української мови (наприклад, надання додаткової підтримки для різних груп учнів).

5. Оцінювання навчальних досягнень і відстеження прогресу: Учителеві необхідно розробити систему оцінювання, щоб відстежувати прогрес учнів у вивченні морфеміки і словотвору. Доцільно запланувати застосування різних форм оцінювання, а саме: оцінювання письмових робіт, усних відповідей, тестування, щоб отримати повну інформацію про засвоєння навчального матеріалу з розділу «Будова слова».

Рекомендуємо вчителям початкової школи взяти до уваги і враховувати в освітньому процесі принципи навчання будови слова і словотвору, які поділяються на загальнодидактичні і лінгводидактичні (методичні). До загальнодидактичних належать основні принципи, а саме: науковості, систематичності, доступності, наступності, перспективності, послідовності, наочності. До лінгводидактичних (методичних) відносять основні принципи: установлення зв'язку у вивченні морфеміки і словотвору з орфографією, лексикологією, граматику; уважного ставлення до будови слова і словотвору; комунікативно-практична і функціонально-стилістична спрямованість у навчанні будови слова і словотвору; урахування структури, семантики значення значущих частин слова; здійснення зв'язку з роботою над розвитком зв'язного мовлення учнів.

Ураховуючи те, що основна мета вивчення морфеміки і словотвору є формування в молодших школярів умінь і навичок

правильно, точно, доречно вживати в мовленні слова зі складною будовою, користуватися морфемами як мовними засобами, на нашу думку, доцільно застосовувати комунікативно-діяльнісний і функціонально-стилістичний підходи до пояснення цього навчального матеріалу на уроках української мови.

Пропонуємо типологію вправ і завдань, яка враховує вимоги чинної Програми, відповідає віковим особливостям молодших школярів, а також дає змогу з'ясувати, як впливає опрацювання розділу «Будова слова» на розвиток в учнів умінь і навичок усвідомлено вживати у власному мовленні нові слова, а отже, спрямована на формування комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Детально розглянемо типологію вправ і завдань мовленнєвого спрямування, яку доцільно застосовувати на уроках вивчення розділу «Будова слова».

1. Вправи, мета яких – аналіз мовного матеріалу: вправи на спостереження за спільнокореневими словами і словами з однаковими префіксами і суфіксами; вправи на визначення і характеристику (аналіз) похідних слів; вправи на порівняння явищ словотвору; вправи на аналіз тексту і визначення в ньому словотвірних засобів відповідно до умов та змісту висловлювання.

2. Вправи, мета яких – перетворення мовного матеріалу: вправи на конструювання слів із похідною основою; вправи на заміну поданих лексичних одиниць синонімічними й антонімічними; вправи на доповнення і поширення висловлювання; вправи на скорочення і стиснення висловлювання; вправи на виявлення порушень словотвірної норми і виправлення помилок.

3. Вправи, мета яких – побудова висловлювання або його частини: вправи на добір мовних засобів відповідно до теми і ситуації висловлювання; вправи на конструювання елементів висловлювання з уживанням дібраних засобів; вправи на побудову фрагментів текстів з певної теми і відповідно до певного стилю; вправи на побудову тексту на подану тему і згідно з вимогами певного стилю мовлення [3, С. 240].

Рекомендуємо вчителям початкової школи застосовувати на уроках вивчення розділу «Будова слова» такі типи завдань, а саме:

1. Завдання, мета яких – спостереження за роллю морфем у слові (наприклад, виконайте розбір слів *сад*, *садок*, *садочок* за будовою; поясніть, яка частина другого і третього слів змінила значення слова *сад*; складіть і запишіть словосполучення з усіма словами).

2. Завдання, мета яких – заміна морфем у слові (наприклад, замініть префікс *на-* у слові *написати* на префікси *за-*, *під-*, *пере-*;

пояснить значення утворених слів; складіть і запишіть речення з усіма утвореними словами).

3. Завдання, мета яких – добір слів із певною морфемою і використання їх у мовленні (наприклад, доберіть до іменника *літо* споріднені слова (іменник, прикметник, прислівник); складіть і запишіть із ними речення, зв'язані між собою за змістом).

4. Завдання, мета яких – утворення нових слів (наприклад, утворіть від поданих дієслів *мислити, говорити, слухати* іменники за зразком *навчати – навчання*; складіть і запишіть речення із утвореними парами слів) [3, С. 253].

Висновки. Вивчення розділу «Будова слова» на уроках української мови в початковій школі має особливо важливе значення, оскільки сприяє мовному і мовленнєвому розвитку молодших школярів. Під час засвоєння цього розділу в учнів формується поняття про мовні явища (морфеми), збагачується словниковий запас, розвиваються й удосконалюються мовленнєві вміння і навички, що сприяє формуванню комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Усвідомлення учнями істотних ознак кожної морфеми, зв'язку між морфемною будовою слова і його лексичним значенням, основних способів творення слів досягається лише у процесі методично правильно організованого вивчення програмного матеріалу з розділу «Будова слова», застосування доцільних методів і прийомів, форм і засобів навчання, використання системи спеціальних граматичних вправ із морфеміки, проведення словотворчої роботи на уроках української мови і цілеспрямованої роботи над розвитком мовлення молодших школярів.

Література:

1. Зимульдінова А.С., Проць М.М. Методичні рекомендації щодо складання державного іспиту з методики викладання української мови для студентів спеціальності «Початкове навчання» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»: навчально-методичний посібник. Дрогобич: Посвіт, 2006. 135 с.
2. Канищенко А.П., Чабайовська М.І. Українська мова. Методика роботи над одним словом. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 128 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
4. Методика викладання української мови / За ред. С.І. Дорошенка. Київ: Вища школа, 1992. С.179–187.
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / МОН України, 2016. 40 с.
6. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 15.01.2023 р.).

7. Проць М.М., Зимульдінова А.С. Методика викладання української мови в початкових класах (методика фонетики, граматики, правопису). Частина III. Навчально-методичний посібник. Дрогобич: Вимір, 2008. 279 с.

8. Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах. Київ: Магістр-S, 1997. 255 с.

9. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Абрис, 1997. 416 с.

10. Чемоніна Л.В. Наступність і перспективність вивчення словотвору української мови в початкових і середніх класах загальноосвітньої школи: автореф. дис. канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання української мови. Київ: Інститут педагогіки АПН України, 2009. 23 с.

References:

1. Zymuldinova, A.S., Prots, M.M. (2006). *Metodychni rekomendatsii shchodo skladannia derzhavnoho ispytu z metodyky vykladannia ukraïnskoi movy dlia studentiv spetsialnosti «Pochatkove navchannia» osvïtno-kvalifi katsiinoho rivnia «Bakalavr»* [Methodical recommendations for passing the state exam on the methods of teaching the Ukrainian language for students specializing in «Primary Education» educational qualification level «Bachelor»]. *Posvit*. [in Ukrainian].

2. Kanishchenko, A.P., & Chabaïovska, M.I. (2011). *Ukrainska mova. Metodyka roboty nad odnym slovom* [Ukrainian language. Methods of working on one word]. *Navchalna Knyha – Bohdan*. [in Ukrainian].

3. Vashulenko, M.S. (Ed.). (2011). *Metodyka navchannia ukraïnskoi movy v pochatkovii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv* [Methods of teaching the Ukrainian language in primary school: a manual for students of higher educational institutions. Litera LTD. [in Ukrainian].

4. Doroshenko, S.I. (1992). *Metodyka vykladannia ukraïnskoi movy* [Methods of teaching the Ukrainian language]. *Vyshcha Shkola*. [in Ukrainian].

5. Doroshenko, S.I. (2016). *Nova ukraïnska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly* [Methods of teaching the Ukrainian language]. Ministry of education of Ukraine. [in Ukrainian].

6. *Prohramy dlia serednoi zahalnoosvitnoi shkoly. 1–4 klasy* [Programs for secondary comprehensive school. Grades 1–4]. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoly>. [in Ukrainian].

7. Prots, M.M., & Zymuldinova, A.S. (2008). *Metodyka vykladannia ukraïnskoi movy v pochatkovykh klasakh (metodyka fonetyky, hramatyky, pravopysu)* [Methods of teaching the Ukrainian language in primary school (methods of phonetics, grammar, spelling)]. *Vymir*. [in Ukrainian].

8. Savchenko, O.Ya. (1997). *Suchasnyi urok v pochatkovykh klasakh* [Modern lesson in elementary school]. *Magistr-S*. [in Ukrainian].

9. Savchenko, O.Ya. (1997). *Dydaktyka pochatkovoï shkoly: pidruchnyk dlia studentiv pedahohichnykh fakultetiv* [Primary school didactics: a textbook for students of pedagogical faculties]. *Abris*. [in Ukrainian].

10. Chemonina L.V. (2009). *Nastupnist i perspektyvnist vyvchennia slovotvoru ukraïnskoi movy v pochatkovykh i serednikh klasakh zahalnoosvitnoi shkoly* [Continuity and prospects of studying word formation of the Ukrainian language in primary and secondary grades of comprehensive school] [Extended abstract of Candidate dissertation]. Institute of Pedagogy of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].

Журнал

«Вісник науки та освіти»

(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)

Випуск № 7(13) 2023

Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.